

Душан Милијић

ИЗ ФРАТАРСКОГ ВИЛАЈЕТА

Јосип Млакић, На Врбасу текија (приказ књиге)

То је свијет пун тешког, унутарњег немира, и кад се ни у једном тренутку не зна што ће на крају превагнути. Тако ће бити све док постоје двије супротстављене, непомирљиве стране које хране једна другу. Та тешка и опасна граница извлачи из људи или оно најгоре или најбоље. Ту средине није било.

И кад се зна да ово није написао Иво Андрић, јасно је да то јесте Босна виђена очима његових књижевних јунака, а колико ликови и амбијент Андрићеве прозе захваљујући својој аутентичности могу да превазиђу дела за која су били начињени, показао је Јосип Млакић кроз своју књигу под насловом На Врбасу текија.

Не скривајући да већ од наслова, па преко богатих описа и приповедних целина, све до карактеризације самих ликова, гради својеврсну реплику на Андрићеву прозу, Млакић ипак даје слику једне Босне која ће највећем делу читалаца бити право откровење, тачније сусрет са једним светом који је чак и у Андрићевим делима остао на маргини, можда и против воље самог писца.

Док је у Андрићевој прози, а нарочито у романима, акценат остао на османском карактеру и османском наслеђу босанског друштва, чак и онда кад је слика босанске вароши или села дата из угла православаца и католика, дотле је Млакић у први план истакао фратарски сталеж као својеврсну католичку оазу усред Босне под османском влашћу.

И као што је Андрић умео да панораму, менталитет, историју и предања једне средине дочара из угла једног човека и кроз догађаје везане за релативно кратак временски период (Травник из времена француског конзула, Сарајево из времена Омер-паше Латаса), односно кроз хронику једне грађевине (као што је мост у Вишеграду), на сличан је начин и Млакић дао пресек босанске стварности током деветнаестог и двадесетог

сталећа. Истовремено, као што је Андрић кроз преломне моменте босанских вароши заправо писао о епохалним преломима на европској политичкој сцени, тако је и Млакић кроз искуства знаменитих личности Јајца сагледао не само Босну, него и Турску, Аустрију и Југославију као историјске феномене.

У првом делу књиге, названом „На Врбасу текија“ и посвећеном босанском деветнаестом веку, као централна личност истакнут је фра Анто Кнежевић и већина је догађаја испричана из његове перспективе, јер пред његовим су се очима одвијали и напори католика за изградњу самостана, и оружане побуне православаца, и очајнички покушаји мухамеданаца да задрже власт у најзабаченијој османској провинцији.

Други део књиге, насловљен као „Јајачка хроника“, конципиран је као низ сећања фра Јосипа Маркушића на његове земљаке, пријатеље, сараднике и познанике, а највећим делом се та сећања односе на неизвесне и немирне године средином двадесетог столећа, када се човек могао највише плашити тога да ће престати да буде човек.

Иако захваљујући својој форми и стилу одудара од претходна два дела, ипак је трећи део књиге, који је назван „Паучина и промаја“, а конципиран као збирка есеја, логична допуна и закључак приче о једном простору који је толико богат историјом да је постао оптерећен њоме. Такође је ово и Млакићева својеврсна аутокритика, додуше у виду псеудодокументарности, али је и аутентично читање Андрићевог опуса, уз неопходно преиспитивање старих тумачења, међу којима не недостају ни она која се могу сматрати контроверзним.

Приступивши на овај начин Андрићевом делу и помало се поигравши стилем што је велики писац оставио у аманет новим генерацијама књижевних стваралаца, Млакић је још једном показао колико је од потпуног нечитања штетније површно читање и колико је опасно кад се из велике истине узму само делићи који ће потврдити сасвим другачију истину и притом постати изговор за нову лаж.